

איך לקיים שיעור בקרש קפיצה

שיעור זה הוא המשך הגיוני לשיעור הקודם.

השימוש ברעיון יצירתי פירושו להשתמש בו כדי לפתח רעיונות חדשים. במילים אחרות, הרעיון אינו עובר תהליך שיפוט, אלא משמש כ"קרש קפיצה" להפקת רעיונות חדשים.

נניח שהיינו עוסקים בבעיית בתי-החרושת המזהמים נהרות ומקשים על חיי אלה הנמצאים במורד הנהר. היינו יכולים לומר: "על כל בתי-החרושת להימצא במורד הנהר של עצמם". זהו רעיון המנוגד לכל היגיון, וכל מערכת שיפוט הייתה דוחה אותו על הסף כרעיון מגוחך. אבל אנו אומרים, "פ": על כל בתי-החרושת להימצא במורד הנהר של עצמם", ואז משתמשים ברעיון זה כקרש קפיצה. עד מהרה אנו מגיעים לרעיון שכדי שבית-חרושת יהיה במורד הנהר של עצמו, כל מה שיש לעשות הוא להחליף בין מיקום צינור כניסת מי הנהר למפעל למיקום צינור הפליטה, וכך יקבל המפעל דגימה של הזיהום של עצמו והוא יוכל להבין טוב יותר את משמעות הזיהום.

אין כל חשיבות לקשר שבין הרעיון החדש לבין רעיון קרש הקפיצה שבו השתמשנו. מרגע שסיימנו את השימוש בו, ניתן לשכוח את הרעיון ששימש כקרש קפיצה.

דרך להצגת קרש קפיצה במכוון היא לומר דבר בלתי מתקבל על הדעת או בלתי נסבל (פוגע בחוק, במוסר, במוסכמות וכו'). השיטה הפשוטה ביותר היא להפוך את כיוון המצב — להחליף פנים בחוץ, למעלה בלמטה, או קדימה באחורה (לדוגמה, "פ": המכוניות צריכות לפקח על הרמזורים). אבל לקרש קפיצה יש שימוש נוסף: במחשבתו של האדם עצמו עולה לפעמים רעיון שנראה לא הגיוני. במקום לדחותו על הסף, תוכלו להשתמש בו כקרש קפיצה. אין זה אומר שרעיונות כאלה יהיו מקובלים בסופו של דבר; הם רק משמשים למשך פרק זמן קצר כקרשי קפיצה על-מנת לבדוק אם ניתן להגיע באמצעותם למשהו מעניין, ואז אפשר לסלקם. כך פשוט מקדימים את שלב קרש קפיצה לשלב הדחייה.

קרש הקפיצה הוא אמצעי שבעזרתו ניתן לצאת מערוצי החשיבה הממוסדים שלנו, אלה שנוצרו על-ידי הניסיון, במטרה להגדיל את הסיכוי למצוא ערוצים חדשים. הגישה הכללית הכרוכה בכך היא מאוד פתוחה; זוהי גישה המתייחסת לכל רעיון לא רק בזכות ערכו הוא, אלא במונחים של הדבר (הרעיון) שאליו הוא יכול להוביל.

השיעור הקודם הציג את רעיון האמירות שאינן עומדות לשיפוט אלא משמשות כפרובוקציה יצירתית. שיעור זה עוסק בשימוש באמירות כאלה כקרש קפיצה לקראת רעיון חדש. הדרך היא לקחת אמירה ולראות לאן היא יכולה להוביל.

פריטי השיעור

1. הציור בכרטיס העבודה מראה את תהליך הקפיצה לתוך רעיון, שלא על-מנת להישאר שם, אלא על-מנת לנוע משם הלאה. אינכם מתייחסים למה שנכון או לא-נכון באמירה, אלא למה שמעניין בה, וממשיכים לרעיונות החדשים שהוצעו.

2. דוגמה לשימוש בקרש קפיצה. אם משחק הכדורגל מתחלק לשני משחקים, ברור שייתכן מצב שבו כל אחד מהצדדים ינצח במשחק אחד. המורה צריך להימנע מלשקוע בוויכוח סמנטי כמו "זה כבר לא אותו משחק, לכן בעצם כל אחד מהצדדים לא מנצח". אין כאן ניסיון להצדיק את קרש הקפיצה או אפילו לקיים את טענותיו – אלא רק להגיע באמצעותו לרעיון חדש. מרגע שהגעתם לרעיון חדש, קרש הקפיצה נשכח.

3. חלק מהקביעות הן תיאוריות ואחרות – פרובוקטיביות ויכולות לשמש כקרשי קפיצה. אפשר לבצע את הפריט על בסיס של מליאת הכיתה, כאשר המורה שואל תלמידים מסוימים או מבקש מתנדבים; אפשר גם לעשות זאת על בסיס של קבוצות, כאשר כל קבוצה מחלקת את הקביעות ל"תיאוריות" ו"פרובוקטיביות".

הצעות:

- פ: נעליים טובות למאכל.
- פ: נעליים היו צריכות להשמיע קולות משלהן.
- פ: על כולם לנעול נעליים בעלות מידה אחידה.

4. הדגישו את המכוונות של הפעולה הכפולה:

- א. מה יוכל לשמש אותי כקרש קפיצה?
- ב. לאן אוכל לנוע הלאה מקרש הקפיצה?

צריך שלתלמידים יהיה ברור מהו הדבר המשמש כקרש קפיצה. זה יכול לכלול ניסוח מחדש, בדרך מוגדרת יותר, של רעיון שעלה במעורפל.

5. קבוצה או מליאת הכיתה. מקצים לתלמידים ארבע דקות כדי לפתח רעיונות. בקבלו את הרעיונות, על המורה לעודד ולשבח את היצירתיים שבין הרעיונות.

הצעות:

- אילו למכוניות היו גלגלים מרובעים, לא היו מכוניות וכך גם היו נמנעות בעיות תנועה. זוהי דוגמה לא טובה לשימוש בקרש הקפיצה – שכן זו אמירה ישירה מדי שאינה מייצרת רעיון חדש.
 - גלגלים מרובעים משמעותם נסיעה לא חלקה. אולי ידאגו להרבה מהמורות ובורות בדרכים, ובעיקר בכבישים העמוסים, כדי להרתיע אנשים מלהשתמש בהם. זהו שימוש טוב בקרש קפיצה.
 - גלגלים מרובעים יזדקקו לכביש מיוחד. אולי לאנשים שגרים בעיר יהיו גלגלים מיוחדים במכוניתם, בעוד שאנשים שגרים מחוץ לעיר לא יוכלו לנהוג בעיר (למשל, יהיו גלגלים דקים מאוד לשימוש בעיר). דוגמה נוספת לשימוש טוב בקרש הקפיצה.
 - גלגלים מרובעים לא יוכלו לנוע בעצמם אלא ניתן יהיה להניעם על שרשרת תמסורת שתוכל לקבוע היכן בדיוק המכונית יכולה לנוע בעיר. שימוש טוב למדי.
- הנקודה החשובה היא שהרעיון הסופי יהיה חדש ומעניין, ולא שהוא חייב להצדיק את קרש הקפיצה.

6. פריט זה דומה לפריט הקודם. כנראה עדיף לבצעו במסגרת קבוצה. קבוצה יכולה להפיק רעיון אחד או רעיונות אחדים.

הצעות:

- עיורים נמצאים תמיד בחשכה; לכן אפשר לכסות לאנשים את העיניים, לשים אותם בחדר ולבקשם לגלות כל מה שניתן על החדר.
- אפשר להתחיל ראיונות בחשכה, וכך המראיין יקשיב למה שיש לאנשים להגיד לפני שהוא יגיב למראם.
- משחקי צוותים שבהם האנשים "מגששים באפלה" לגבי פשע כלשהו ועליהם לגלות רמזים בעזרת שאלות זהירות.

א/אקדג דג-מנל - קורט חשיבה 4: יצירות
כרטיס עבודה לחלמיד

המנהל מנהל מנהל

- א. מה קהל לשמש אותו בקרש קפיצה?
- ב. לאן אני יכול לנתח הלאה מקרש הקפיצה?

4. אותם מתבקשים להתמודד עם תפעה של עמס תנועה בערים. השתמשו בקרש הקפיצה הבא:

6. אותם מנסים להמצא תכנית טלויזיה חדשה. הלוונו בקרש הקפיצה הבא:

יפא: על כולם להימצא בחשכה.

7. כדי לייצר קרשי קפיצה

- תוכלו להפעיל את פו לגבי רעיונות שהומדנים ממילא, במקום לירות אותם.
- תוכלו להגיד בכונה משוח לא סביר או בלתי נסבל.
- תוכלו להפוך דברים: קדימה — אחורה, למעלה — למטה, או פנים — חוץ וכדו.

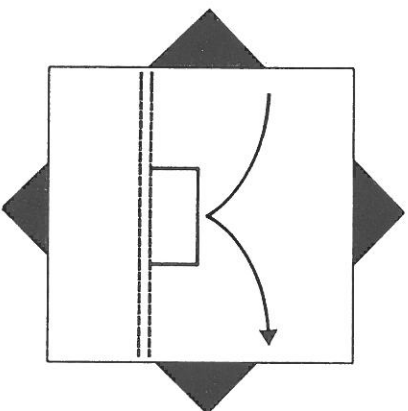
8. המציאו שלושה קרשי קפיצה שעשויים לשמש אותם כדי לייצר רעיונות חדשים לעיצוב כסאות.

9. המציאו קרש קפיצה והשתמשו בו להכינו אמעני שיהליו את מקומם של מבתים.

10. רעיון בלתי נסבל (פועל בחלקי, במושבמות) יכול לשמש אותנו לא בזכות עצמו, אלא בקרש קפיצה להשגת רעיון חדש.

א/אקדג דג-מנל - קורט חשיבה 4: יצירות
כרטיס עבודה לחלמיד

2. קרש קפיצה

1. קרש קפיצה הוא רעיון שאדם נעים לקראתו לא משום שברצונם להישאר עמו, אלא משום שברצונם להגיע באמצעותו למשהו אחר.

הצורך בברטיס העבודה מראה תנועה אל קרש קפיצה ומשם, שוב, תנועה קדימה. ברעיון ניתן להשתמש בקרש קפיצה במטרה לנתח ממנו הלאה, אל רעיונות חדשים.

2. התבוננו במשפט הבא:

יפא: צריך לאפשר לשתי הקבוצות במשחק כדורסל לנצח בו-זמנית.

הייתם יכולים לומר שזוהי אמירה טיפישית, מנוחבת, או בלתי אפשרית. אבל, הייתם שותתמשע בפא, יש להשתמש באמירה זו באופן יצירתי — כקרש קפיצה. מתוך אמירה זו אתם יכולים להתקדם הלאה לרעיון לפיו מתייחסים לכל מחשבת כאל מחשבת נפרד (ואז לשני הצדדים סיכויים לנצח).

3. באיזו אמירה מהאמירות הבאות ניתן להשתמש בקרש קפיצה להשגת רעיונות חדשים על נעליים:

- הנעליים מתפלות מזה מזה.
- נעליים זה דבר טוב למאכל.
- עקבים גבוהים מוויקים לקוסדללים.
- האופנה משפיעה יותר על המוידה על עיצוב הנעליים.
- נעליים היו צריכות להשמש קולות משלוח.
- על כולם לנעל נעליים בעלות מידה אחידה.

7. הסבר על דרך בניית קרש קפיצה. ניתן לעצבו מרעיונות שעולים בעת חשיבה או שיחה. תיתכנה אמירות שבכוונה אינן סבירות או בלתי נסבלות בחברה. או שאפשר להחליף פנים פחוץ, למעלה בלמטה, או קדימה באחורה.

8. תרגיל מכון ביצירת קרשי קפיצה. התרגיל יכול להיעשות ללא הקצאת זמן במליאת הכיתה, כאשר התלמידים מציעים הצעות. על המורה לעודד הצעות יוצאות דופן יותר מאשר הצעות שגרתיות.

הצעות:

פ: הכיסאות היו צריכים להתמוטט כאשר יושבים עליהם.

פ: הכיסאות היו צריכים לעמוד על התקרה.

פ: הכיסאות היו צריכים לדבר אתכם.

פ: הכיסאות היו צריכים לתקוע בכם סיכות כאשר אתם יושבים עליהם.

9. קבוצה או יחידים (5 דקות). התלמידים קודם יוצרים את קרש הקפיצה ואז משתמשים בו כדי להגיע לרעיון חדש. הדגישו שקרש הקפיצה חייב להיות מתוכנן כך שיהווה גירוי מספיק לחשיבה.

הצעות:

פ: התלמידים צריכים לבחון את הבוחנים שלהם. זה יכול להוליד ל:

"תלמידים יוכלו להתבקש לבחור את השאלות שעליהן ייבחנו, ולהסביר מדוע בחרו בשאלות אלה".

פ: תלמידים צריכים להחליט בעצמם על תוצאות מבחניהם. זה יכול להוליד ל:

"שיטת מתן ציונים עצמית שבה התלמידים מעריכים את עצמם בתחומים שונים. לאחר מכן הם יעברו מבחן בתחום מסוים ואז תיבדק מידת הדיוק של הערכתם העצמית".

פ: כולם היו צריכים לקבל בדיוק אותו הציון במבחן. זה יכול להוליד אל:

"אם כולם מקבלים אותו הציון במבחן כיוון שזה היה מבחן קל, אז מספר הנושאים שבהם התלמידים נבחנים יוכל לשמש כקריטריון להבחנה ביניהם".

10. סיכום השיעור. ניתן לקרוא בקול ואז לדון בו. הנקודה החשובה היא לא להסס בשימוש בקרש הקפיצה.